

Analýza subjektívneho hodnotenia zážitku zo skupinovej práce¹

Marta Zaťková, Marta Popelková

Katedra psychologických vied FSVaZ UKF Nitra

zatkova@ukf.sk, mpopelkova@ukf.sk

Abstrakt

Príspevok nadväzuje na predchádzajúce štúdie a analyzuje subjektívne hodnotenie zážitku zo skupinovej práce meranej prostredníctvom Škály vnímaného zážitku komunity u vysokoškolských študentov pomáhajúcich profesií.

Kľúčové slová: komunita, skupinová práca, zážitok komunity.

Analýza subjektívneho hodnotenia zážitku zo skupinovej práce je jedným z ukazovateľov prínosu zážitkovej práce na seba a retrospektívnym bilancovaním nad jej výslednou hodnotou pre život v realite najvšeobecnejšie.

V súčasnosti sa dôraz pri plánovaní, konštrukcii, realizácii výcvikových programov kladie okrem iného aj na ich efektivitu a hodnotenie z pohľadu samotných účastníkov.

Nami vytvorená komunita vysokoškolských študentov psychológie a sociálnej práce bola zámerne vytvorená za účelom zvýšenia osobnej a sociálnej kompetencie účastníkov (budúcich spomáhajúcich pracovníkov) s cieľom získania zážitku zo skupinovej práce na seba. Komunitný spôsob skupinovej práce v sebe implikuje interiorizovanú percepciu zážitku v skupine, ktorým účastník práce v komunite vyjadruje vnímanie svojej príslušnosti ku komunitnej skupine a intenzitu vlastnej väzby na skupinu. Komunita ako sociálno- psychologický fenomén je multidimenzionálna a preto ťažko definovateľná. Na komunitu možno nazerať ako na proces, miesto alebo štruktúru a v súvislosti s uvedenými strešnými pojmami ju následne definovať.

Inou definíciou (nami upravenou) je pohľad na komunitu ako spôsob byť spolu, zachovajúc si individuálnu autenticitu aj interpersonálnu harmóniu tak, aby ľudia boli schopní využívať kolektívnu energiu mnohonásobne väčšiu ako je jednoduchý súčet ich individuálnych energií a tým získavajú viac ako keby sa pracovali na seba individuálne každý sám. Podľa Scotta Pecka (2002) je komunita skupina dvoch alebo viacerých ľudí, ktorí sú bez ohľadu na ich pôvod, minulosť, ideológiu, vek, rasu, pohlavie, sexualitu alebo politickú príslušnosť schopní akceptovať, transcendovať a oslavovať ich rozdielnosti, odlišnosti čo ich uschopňuje komunikovať efektívne a otvorene, spolupracovať na dosiahnutí cieľov, ktoré boli vytýčené pre spoločné dobro. "Ako

1 Štúdia bola spracovaná v rámci grantu Vega č. 1/2506/05 „Podpora rozvoja osobnosti z aspektu efektívnych intervencií a skúmanie ich účinnosti.“

dôsledok mnohí členovia skupiny budujúcej komunitu prežívajú pocit svojej jedinečnosti a hlbokej spoločnej jednoty, ktorý veľmi zriedkavo alebo vôbec necítili v iných skupinách.

V roku 1955 (podľa Richtársky, 2005) sa sociológ George Hillery pokúsil podať najvšeobecnejšiu definíciu komunity na základe skúmania 95 definícií komunity. Zistil, že koncepty týchto definícií sú natoľko rozdielne, že jediným spoločným prvkom je, že komunita je tvorená ľuďmi v sociálnej interakcii s jedným, alebo viacerými jednotlivcami putami v konkrétnom sociálno-geografickom priestore.

Jednou z viacerých definícií a pre naše teoretické a výskumné zázemie najpriateľnejšou je tá, ktorá definuje komunitu ako skupinu dvoch alebo viacerých ľudí, ktorí bez ohľadu na svoj pôvod, minulosť, ideológiu, vek, rasu, pohlavie, sexuálnu orientáciu spoločne pracujú na dosiahnutí vopred stanovených úloh v skupine a prostredníctvom budovania komunitného spôsobu práce aktívne participujú na skupinovom učení. Podstatou takto chápaného prístupu, ktorý sa nám zdá pre naše účely najvhodnejší, je vzájomné prepojenie komunity a komunitnej skupinovej práce, skupinového učenia a zážitku z práce a učenia v skupine.

Richard Benzie (1998, podľa Richtársky, 2005) opisuje skupinu ľudí, ktorí sú komunitou, takto:

1. nemajú formálnu a rigidnú hierarchiu
2. oceňujú paradoxy
3. vážia si ticho
4. správajú sa k sebe s rešpektom a s láskou
5. preukazujú úctu individualitám
6. využívajú kolektívnu múdrosť
7. ako indivídua vyjadrujú sami seba pravdivo, osobne a vedome
8. robia rozhodnutia konsenzuálne, s čo najväčším možným prihliadaním na minoritné názory
9. snažia sa prijať každého bez ohľadu na názory, ktoré vyznáva alebo vyjadruje
10. pri rozhodovaní berú do úvahy časové obmedzenia
11. vysoko hodnotia a rešpektujú prírodu s jej živými i neživými formami
12. sú si vedomí hlbokej a úžasnej jedinečnosti danej každému človeku.

Zámerné a cielene vytvorenú komunitu charakterizujeme podľa Halamovej (upravené, 2006):

- je **všeobsažná** a **akceptujúca**. Individuálne diferencie sú vyzdvihované a akceptované, práve uvedené diferencie v našich osobnostiach, správaní, myslení prinášajú dynamiku do práce skupiny.
- je **realistická** a **multidimenzionálna**. Každý člen má priestor vyjadriť svoju stránku videnia reality, slobodne prejavíť svoj názor. Keďže komunita povzbudzuje k individualite a k vyjadreniu rozličných uhlov pohľadu je imúnna voči deindividuácii (strate identity v dave). Umožňuje prezentáciu alternatívnych názorov, tak pozitívnych ako i negatívnych a zvažuje ich. V tomto zmysle je odolná aj voči "skupinovému mysleniu" (manipulácii v skupine).

- pôsobí **uzdravujúco** a **konvertujúco**, akonáhle ľudia prestanú uzdravovať a obracať druhých. Skupina, ktorá je komunitou spĺňa všetky tri prvky Rogersovej na klienta zameranej psychoterapie - empatiu, kongruenciu i akceptáciu. (Rogers, 1995) Nie sú však viazané na vzťah terapeut - klient, ale prejavujú sa vo vzťahoch medzi členmi v skupine i v skupine ako celku.
- je v nej prítomný “**duch komunity**“. Atmosféra pokoja a lásky je tak hmatateľná, že takmer všetci členovia komunity dosvedčujú, že je prítomný duch skupiny. Rogers sa o tomto duchu skupiny zmieňuje ako o “kolektívnej harmonickej duši takmer duchovnej povahy”.
- je **kontemplatívna** a **introspektívna**. Základným cieľom rozjímania je zvyšovanie uvedomovania si seba a svojho vzťahu k okoliu, a to je kľúčom k múdrosti. Členovia sa postupne učia byť prázdni a otvorení voči Duchu - hovoriť vtedy, keď cítia, že majú rozprávať a byť ticho, keď cítia, že majú mlčať.
- je **skupinou samých vodcov**, ktorí sa rovnakou mierou podieľajú na zodpovednosti a záväzku, na udržiavaní komunity a jej ducha. Autorita je decentralizovaná. Scott Peck zavádza pojem “prúd vodcovstva” pre situáciu v komunite, kedy sa jej členovia cítia natoľko slobodne, že prejavujú sami seba a svoje schopnosti presne v príhodnom okamihu rozhodovacieho procesu. A za takýchto okolností je skupinové rozhodovanie veľmi kvalitné a efektívne, je to konsenzuálne rozhodovanie.
- je skupinou, v ktorej sa **bojuje s taktom**. Je omylom sa nazdávať, že v komunite neexistujú konflikty. To, čo je ale diametrálne odlišné je otvorenosť s akou sa riešia, priamosť, s ktorou sa potýkajú s pravými príčinami nedorozumení.

Múdrost' pravej komunity sa často zdá byť až zázračná. Rogers hovorí o tzv. “premostujúcej múdrosti skupiny - o výskyte takmer telepatickej komunikácie”. Je to pravdepodobne výsledok slobody vyjadrenia, množstva talentov rôznych ľudí a ich konsenzuálneho rozhodovania. Taktiež komunita predstavuje prostredie pre tvorivú klímu - podnetnosť, bohatstvo nápadov, slobodu a riskovanie, čím umožňuje naozajstnú realizáciu tvorivého potenciálu jednotlivca.

Komunita vytvára **bezpečné miesto**, kde sa podľa Halamovej (2006) „prejavujú dary a priznávajú zranenia i hrdinstvá. Takmer každý z nás vstupuje do novej skupiny pripravený brániť sa. Akonáhle sa človek cíti dostatočne bezpečne, otvorí sa. Keď sa stane zraniteľný a zistí, že získal na hodnote a vážnosti, stáva sa zraniteľnejší a zraniteľnejší. Ako sa rúcajú bariéry medzi ľuďmi, zvyšuje sa láska a vzájomné prijatie, násobí sa vzájomná intimita, tak sa začína naozajstné uzdravovanie a zmena.”

Skutočná komunita najvšeobecnejšie je skupinou ľudí, ktorí milujú jeden druhého a **rastú v stále hlbšom prežívaní vzájomného rešpektu, úcty a akceptácie**.

Cieľ výskumu

Prostredníctvom aplikácie 80 hodinového sociálno-psychologického výcviku (SPV) orientovaného na podporu osobnej a sociálnej kompetencie najvšeobecnejšie, sme sa pokúsili rozanalyzovať dynamiku percepcie zážitku komunity v skupine vysokoškolských študentov pomáhajúcich profesií.

Predpokladali sme, že skupinová práca v priebehu sociálno-psychologického výcviku v sebe zahŕňa i špecifické spôsoby podobné práci s komunitou a tým môže dôjsť k ovplyvneniu vnímania zážitku komunity.

Metóda

Zážitok komunity sme zachytili prostredníctvom „Škály vnímaného zážitku komunity“, ktorá vyjadruje prežívanie príslušnosti účastníkov výcviku ku svojej skupine a intenzitu väzby voči nej. Jej autormi sú Bishop, Chertok a Jason a do slovenčiny ju preložila Halamová (2001). Upravená verzia škály má 30 položiek posudzovaných na 5-stupňovej škále Likertovho typu, rozdelených faktorovou analýzou na 3 faktory:

- poslanie – odhaduje mieru, do akej respondent vníma, že je aktívne zaangažovaný spolu s ostatnými členmi skupiny na dosahovaní spoločného cieľa (12 položiek)
- vzájomná spoluzodpovednosť – vzťahuje sa k vnímaniu vlastnej skupiny ako takej, keď sú jej členovia uznávaní a vzájomne zodpovední jeden voči druhému (12 položiek)
- disharmónia – reprezentuje hladinu nespokojnosti s rôznymi aspektami komunitného zážitku.

Výskumná vzorka

Výskumnú vzorku tvorilo 82 študentov (4 výcvikové skupiny) pomáhajúcich profesií, ktorí sa zúčastnili 80 hodinového sociálno-psychologického výcviku.

Tabuľka.č.1: Výskumná vzorka

Výcvikové skupiny	Počet	Muži	Ženy	Priemerný vek
Študenti psychológie	13	1	12	22,10
Študenti SP I.	23	4	19	24,30
Študenti SP II.	22	4	18	23,60
Študenti SP III.	24	5	19	23,40

Z organizačného hľadiska bolo SPV rozdelené do dvoch blokov po 40 hodinách (v priebehu 2 semestrov, oddelených pauzou – skúškovým obdobím). Uskutočnili sme 2 merania, na začiatku prvého bloku SPV (úvodné testovanie) a na konci druhého bloku, po skončení SPV (záverečné testovanie).

Výsledky

Tabuľka.č.2: Výsledky škály vnímaného zážitku komunity pred (úvodné meranie) a po absolvovaní (záverečné meranie) skupinovej práce.

	Úvodné meranie		Záverečné meranie		t	p
	AM	SD	AM	SD		
Poslanie	31,51	5,66	36,46	5,52	1,160***	,000
Vz.spoluzodpovednosť	46,80	9,93	55,66	7,15	7,535***	,000
Disharmónia	20,85	3,17	20,92	2,14	,177	,860

Z hľadiska porovnania hodnôt v Škále vnímaného zážitku komunity sledujeme v prvom faktore Poslanie hodnotu v záverečnom meraní (36,46) vyššiu ako pred absolvovaním skupinovej práce (31,51). Uvedený rozdiel je štatisticky významný. Vzájomná spoluzodpovednosť v priebehu práce v komunite zaznamenala najvyšší nárast, ktorý je v porovnaní s hodnotou nameranou v úvode rovnako štatisticky významný. Faktor Disharmónia zaznamenal nepatrný nárast z úvodnej priemernej hodnoty skupiny 20,85 na 20,92 – hodnota nameraná po absolvovaní skupinovej práce.

V úvode komunitnej práce s vysokoškolákmi sledujeme uvedenie si poslania výcvikovej skupiny a možnosti jej pôsobenia. Nakoľko účastníci vstupovali už do psychologicky bezpečnej atmosféry práce na sebe a poslanie skupiny bolo pre nich dostatočne uchopené na základe jeho vnímania a predchádzajúcich teoretických informácií zo štúdia, sledujeme úvodnú hodnotu v pásme vyššieho priemeru. V závere sme zaznamenali zvýšenie miery vnímania poslania v skupine a domnievame sa, že práve zážitok zo skupinovej práce na sebe umožnil pochopiť a precítiť význam poslania pre skupinovú komunitnú prácu. Z hľadiska vývinu sledujeme v škále disharmónia istú hladinu nespokojnosti s rôznymi aspektami skupinovej práce. Nespokojnosť medzi jednotlivými účastníkmi výcvikovej skupiny a vnútorné napätie v skupine môžu do istej miery pôsobiť i stimulujuco vo vzťahu k práci na dosiahnutí skupinových a individuálnych cieľov.

V súvislosti s vyššie uvedeným sú práve konflikty a nespokojnosť v skupine dôkazom práce komunity. Vzájomná spoluzodpovednosť na dosiahnutí individuálnych a skupinových cieľov, uchopenie podstaty práce v komunite, zážitok komunity a vzájomná, ale i individuálna zodpovednosť za naplnenie času vyčleneného pre prácu v komunite sa v záverečnom meraní prejavila ako najviac uchopená a pochopená charakteristika skupinovej práce v našom výskume. V zhode s našimi výsledkami sú i výskumné zistenia využitia tejto škály u Hamranovej (2004), ktorá rovnako konštatuje podporu zážitku komunity prostredníctvom aktívneho sociálneho učenia. Davidson a Cotter (in Cochrun, 1994) výskumne zistili, že senzitivní ľudia s tendenciou k silnému vnímaniu zážitku komunity sú výraznejšie zdravší a vnímajú svoju osobnú kompetenciu v zmysle riadenia a vlastného ovplyvňovania svojho životného osudu. Zároveň intenzívny zážitok komunity zvyšuje úroveň vlastnej spirituality a jej rozvoj.

Záver

Na základe vyššie uvedených výsledkov môžeme konštatovať, že výcviková práca v skupine prispela k vnímaniu zážitku komunity v skupine vysokoškolákov. Komunitný typ práce a poznanie jeho špecifik pri práci s rôznymi typmi komunit je v pomáhajúcich profesiách nutný a ako najpriateľnejší spôsob získania praktických skúseností sa javí zážitková práca na sebe.

Literatúra

Cochrun. 1994. Understanding and enhancing neighbourhood sense of community. *Journal of Planning Literature*, 1994, 9, s.92-95.

Halamová, J. 2001. Dimenzionalita a psychometrické vlastnosti slovenskej verzie Škály vnímaného zážitku komunity. *Československá psychologie*, 2001,3, s.259-269.

Halamová, J. 2002. Psychologický zážitok komunity I.: Historické metodologické a výskumné východiská problematiky. *Československá psychologie*, 2002,5, s. 420-431.

Halamová, J. Budovanie komunity a sebaaktualizácia. In *Psychológia na rázcestí. Zborník z konferencie Psychologické dny 2001*. Stimul, Bratislava 2002, s. 432-438.

Halamová, J. 2005. *Čo je komunita* [online]. Bratislava. [2006 –08 - 05]. Dostupné z WWW: <<http://mail.wikipedia.org/mailman/listinfo/wikisk-1>>

Hamranová, A. 2004. Vnímaný zážitok komunity vo výcvikovom procese. In *Zborník zo Zjazdu asociácie školskej psychológie SR a ČR „Ďuričove dni“*. FSV UKF, Nitra.

McMillan, D., Charvis, D. 1986. Sense of Community. A theory and definition. *American Journal of Community Psychology* 14, s.6-23.

Paulík, K. 2004. K otázke nároků na pracovníky v profesi sociální práce. In *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis 212*. FF OU, Ostrava, s. 29-52. ISBN 80-7042-646-2.

Peck, S. 2002. *Nevyšlapanou cestou*. Argo, Bratislava.

Richtársky, R. 2005. *Komunita*. In Wikipedia [online]. [cit.2006 –08 - 05]. Dostupné z WWW: <<http://sk.wikipedia.org/wiki/Komunita>>.

Rogers, C. R. 1959. A theory of therapy, personality and interpersonal relationship, as developed in the client-centered framework. In KOCH, S. (Ed.). *Psychology: A study of a science. Study I. Conceptual and systematic. Volume 3. Formulations of the person and the social context*. 184-256. New York etc. McGraw-Hill.

Výrost, J., Slaměník, I. *Sociální psychologie = Sociálna psychológia*. ISV, Praha 1997.